

Arqueta ferrada i encuirada d'època gòtica del Museu d'Història de Barcelona

El Museu d'Història de Barcelona conserva una arqueta (MuHba108051)¹ summament interessant, i malgrat que correspon a una de les tipologies més habituals del període, les seves especials característiques fan que es tracti d'una obra excepcional. Text: Eva Pascual, historiadora de l'art.

Obrada en fusta d'àlber, segueix les constants constructives i formals de la tipologia². Està decorada amb pell crua aplicada pintada amb pigment de mini (excepcionalment ben conservat), i llandes i planxa de ferro forjat aplicat. Les llandes són de secció triangular amb expansions semicirculars a cada banda de la tira, configurant un element circular que porta un forat a banda i banda per tal d'inserir els claus de cabota semiesfèrica que la fixen directament a la fusta, característiques que permeten l'adscripció de l'exemplar a un grup tipològic determinat (D)³, en consonància amb el mateix grup de cofres. La tapa presenta setze llandes de vuit elements circulars cadascuna, amb set llandes travesseres planes i llises, situades sota les anteriors, de manera que formen una retícula. Als cantells laterals, porta reforç de planxa de ferro forjat clavada amb claus de cabota plana, decorada amb treball de repussat formant motiu de ziga-zaga. Al centre porta una nansa, també de ferro forjat, de secció arrodonida amb caires, amb els muntants i travesser llisos i els extrems cisel·lats en forma de cap d'animal, que es fixa mitjançant dues anelles amb escuts de perfil lobulat repussats. La cara frontal del buc presenta tretze llandes de sis expansions circulars cadascuna i cinc tires travesseres. Així mateix, els cantells també estan solucionats

Detall de la nansa de la tapa

amb l'aplicació de reforços de planxa de ferro forjat llisa, que es prolonga fins als peus, clavada sota sis llandes amb expansió circular als extrems. Porta pany exterior quadrat ressaltat, situat a la part central del frontís, que amb tota seguretat procedeix d'un altre moble, però que està obrat amb un acurat treball de forja, en consonància amb la factura general del moble. Els laterals segueixen la disposició esmentada, amb sis llandes de sis cercles cadascuna i cinc tires travesseres inferiors amb nansa a la part central, similar a la de la tapa. A la part posterior, hi ha cinc llandes de ferro forjat planes i llises fixades amb claus de cabota plana, parcialment conservades. La part inferior de la fonadura, també recoberta de cuir, presenta quatre llandes i un travesser similars als anteriors, parcialment conservats. Les potes frontals porten també reforços de planxa de ferro, possiblement un afegit posterior a l'obratge del moble. L'excepcionalitat de l'exemplar no ve determinada per la seva adscripció a un determinat grup tipològic, del qual formen part també els exemplars del Museu del Cau Ferrat 31.588 i 31.586, Museu Episcopal de Vic 4.156 i 4.339, Museu de l'Art de la Pell de Vic 1.089, DHUB-Museu de les Arts Decoratives 64.172, i l'arqueta que era a l'antiga col·lecció Junyent⁴ i que és àmpliament representada a la pintura del període (escena de l'Anunciació del retaule dedicat a Sant Miquel Arcàngel i Sant Pere, procedent de l'altar major de l'església de Sant Miquel de la Seu d'Urgell vers 1432-1433, i en l'escena de la fugida de Lot i la seva família de Sodoma, i en el seguici que l'àngel guia a través del Sinaí després de passar la mar Roja, del retaule de Sant Bernardí i l'Àngel Custodi pintat entre 1462 i vers 1482, actualment al Museu de la Catedral de Barcelona)⁵, sinó en les seves característiques específiques. Així, pel

Vista frontal de l'arqueta

que fa a una arqueta, és un exemplar de gran dimensions (42 x 63 x 35 cm), de mides més grans que la resta d'exemplars del grup, però massa petit per poder ser considerat un cofre, i que tampoc no en segueix les proporcions pròpies. Presenta, però, punts de contacte amb la tipologia dels cofres quant a la presència de nanses als laterals del buc, un aspecte inèdit en la resta dels exemplars del grup. Així mateix, el repertori formal d'aquestes entronca, més aviat, amb el de les nanses que s'observen a les arquetes decorades amb pastillatge⁶, semblants quant al tractament volumètric del cos de l'ansa i el remat amb caps d'animals, tot i que amb les diferències pròpies de la tècnica emprada en la seva creació, atès que en el cas de les de pastillatge estan obrades, segons els exemplars, de llautó o bronze, manta vegades acabades amb fi treball de cisellat, i en aquest cas estan realitzades en ferro forjat. El treball del ferro és, en tots els elements, més acurat que en la resta de les arquetes del grup, la qual cosa, juntament amb la factura de la pell crua que conserva gran part de la pintura original, apunta a un exemplar d'alta qualitat dins el panorama d'arquetes encuirades i ferrades, possiblement obrades a tallers barcelonins al segle XIV⁷.

NOTAS

1. Procedent de l'antiga col·lecció Plandiura, fou adquirida per l'Ajuntament de Barcelona el 1932 i ingressà al Museu del Parque de Montjuïc amb el núm. 5322. Fou mostrada a l'exposició "La Barcelona gòtica". Podeu consultar: Carreras, J. "Cofre". *La Barcelona gòtica*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1999, p. 222-223.
2. PASCUAL, E. "Les arquetes". *L'Art Gòtic a Catalunya. Arts de l'Objecte*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 2008.
3. PASCUAL, E. "Els cofres". *L'Art Gòtic a Catalunya. Arts de*

l'Objecte. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 2008.

4. Institut Amatller d'Art Hispànic- Arxiu Mas. Clixé Gudiol B-873.
5. En consonància amb les abundoses representacions de cofres de la tipologia D en: el Salteri anglocatalà de París (BNF, ms. Lat. 8846), el Llibre d'hores de Maria de Navarra (BNaM, ms. Lat. I. 104/12640), la Taula de la Mare de Déu i taula de la Trinitat de Vallbona de les Monges (MNAC/MAC 9920), la taula del somni de Sant Esteve (col·lecció privada), el retaule de la Mare de Déu de Cardona (MNAC/MAC 15885), el retaule de Santa Marta d'Iravals (Cerdanya), el retaule de Sixena (MNAC/

- MAC 15916), l'escena de l'Anunciació del retaule de Sant Bartomeu (MDT 2.946-2.948), una de les taules dedicades a Santa Anna (col·lecció privada), el retaule dels Sants Joans a l'església d'Albocàsser (Alt Maestrat) i el retaule de Sant Antoni Abat (MNAC/MAC 45854).
6. PASCUAL, E. "Les arquetes". *L'Art Gòtic a Catalunya. Arts de l'Objecte*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 2008.
7. Tal com indica la comparativa de les dimensions de l'exemplar amb les mides de l'època i la cronologia general de la tipologia.